МИКОЛА ЛЕЛІОВСЬКИЙ

Хто ми один одному?

Стосунки у церковній спільноті

Анотація: У статті здійснюється аналіз біблійного вчення про стосунки у церковній спільноті через призму новозавітних заповідей «один одному». Автор розкриває п'ять основних аспектів міжособистісних взаємин у церкві: любов, смирення, єдність, прощення і взаємне збудування. Увагу зосереджено на практичному застосуванні цих істин для розвитку здорової, зрілої та згуртованої християнської громади. Стаття написана з академічно-пастирської перспективи та містить аналіз біблійних текстів, пастирські рекомендації і практичні висновки для служіння.

Ключові слова: *взаємини в церкві, заповіді «один одному», християнська спільнота, пастирська практика, любов у церкві, духовне зростання, церковна єдність, біблійна етика, прощення і примирення, взаємне збудування.*

Title: "**Who Are We to One Another: Relationships in the Church Community**".

Abstract: This article analyzes the biblical teachings regarding relationships within the church community, focusing on the New Testament's "one another" commandments. The author explores five key dimensions of interpersonal relations in the church: love, humility, unity, forgiveness, and mutual edification. Special attention is given to practical applications of these principles for cultivating a healthy, mature, and cohesive Christian congregation. Written from an academic and pastoral perspective, the article provides an analysis of biblical texts, pastoral recommendations, and practical implications for ministry.

Keywords: *church relationships, "one another" commandments, Christian community, pastoral practice, love in the church, spiritual growth, church unity, biblical ethics, forgiveness and reconciliation, mutual edification.*

Микола Леліовський*, магістр гуманітарних наук в сфері біблеїстики (Університет Мастерс, Лос-Анджелес, США), магістр богослов'я (Європейський біблійний учбовий центр, Берлін, Німеччина), докторант Тілбургського університету (Нідерланди), заступник академічного декана в Українській баптистській теологічній семінарії (Львів, Україна) і пастор Львівської центральної баптистської церкви, ORCID: 0000-0002-4852-4394)*

Вступ

Не можна не відзначити, що Новий Завіт особливо наголошує на спільнотному вимірі християнського життя[1]. Повноцінне духовне життя неможливе у відриві від інших віруючих; Церква за Божим задумом є родиною, де віряни перебувають у тісному спілкуванні один з одним. Цю біблійну візію взаємин між християнами можна підсумувати одним словом – любов[2]. Недарма близько третини всіх новозавітних наказів щодо того, як поводитися «один з одним», стосуються любові. Сам Ісус Христос дав нову заповідь Своїм учням – любити один одного (Ів. 13:34), і наголосив: «Через це всі будуть знати, що ви є Моїми учнями, якщо будете любити одне одного» (Ів. 13:35)[3]. Отже, взаємна любов є характерною ознакою христових послідовників і підсумком усього морального Закону: «Бо весь Закон міститься в одному слові, а саме: „Люби ближнього свого, як самого себе“» (Гал. 5:14; пор. Мт. 22:37–40).

Втім, Біблія розкриває любов не як абстрактне почуття, а як конкретну дію, найяскравіше виявлену в особі та служінні Ісуса Христа. «Бо так полюбив Бог світ, що віддав Свого Єдинородного Сина, щоб кожний, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне» (Ів. 3:16) – у цій кульмінації Божої любові бачимо, що правдива любов завжди жертовна і діяльна. Новий Завіт переважно використовує слово *ἀγάπη* (любов) на позначення саме такої самовідданої любові. Однак у Посланні до римлян 12:10 апостол Павло застосовує інші слова: *φιλαδελφία* (братня любов) і *φιλοστοργία* (родинна любов)[4]. Цим підкреслюється, що християни покликані любити один одного як братів і сестер у Божій родині – щиро піклуючись і приязно ставлячись одне до одного, наче до рідних, незалежно від соціальних чи національних відмінностей. Як влучно зауважив Дональд Карсон, Церква

---

1 Популярний вступ до цієї теми див. у Джерри Бриджес, *Настоящая община* (Киев: Нард, 2016), а також в Ед Уэлч, *Рука об руку* (Киев: Coram Deo, 2021). Науковий вступ до цієї теми з погляду біблеїстики див. у Paul D. Hanson and Robert W. Wall, “Community,” in *The Anchor Yale Bible Dictionary*, ed. David Noel Freedman (New York: Doubleday, 1992), 1:1099-1110.

2 Цікавий і корисний огляд цього питання спрямований на церковне лідерство див. у Александр Строк, *Любовь – основа служения* (СПб.: Дело служения, 2011).

3 Якщо не зазначено інакше всі цитати з Біблії відповідно до Нового українського перекладу (Biblica, 2022).

4 Більше про нюанси значення між цими словами див. у Moisés Silva, ed., *New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2014), 4:605-608.

– це «зібрання природжених ворогів, які люблять один одного задля Христа»[5]. Справді, єднає нас не спільне походження або інтереси, а те, що всіх нас полюбив Христос і ми разом служимо Йому. Бог бажає, щоб «ми йшли пліч-о-пліч, як взаємозалежне тіло немічних людей»[6], дозволяючи Йому змінювати нас через близькі стосунки з іншими віруючими.

ХТО МИ ОДИН ОДНОМУ?

Новозавітні настанови з фразою «один одному» окреслюють різні аспекти взаємин у церковній спільноті[7]. Серед них є як позитивні заклики (що ми повинні робити одне для одного), так і заборони (чого не слід чинити стосовно одне одного). Для зручності ці повеління можна згрупувати у кілька тематичних категорій. Розгляньмо найважливіші з них – любов, смирення, єдність, відновлення та взаємне збудування – аби краще зрозуміти, ким ми покликані бути один одному в Тілі Христовому.

Любов

Перше і найголовніше покликання християн одне щодо одного – це любов. Нова заповідь «любіть один одного» (Ів. 13:34) лежить в основі усього християнського етичного вчення. Таке наставлення звучить від самого Христа і мов відлуння повторюється в апостольських писаннях (див. також 1 Ів. 3:11; 4:7, 11). Любов між віруючими має бути подібною до тієї, що існує в люблячій родині. Павло пише: «Любіть одне одного по-братерськи» (Рим. 12:10а).

Використовуючи слова, які у грецькому оригіналі похідні від *φιλία* – дружньої любові та *στοργή* – родинної любові, апостол малює образ Церкви як великої родини, члени якої тісно пов'язані між собою щирою прихильністю і турботою один про одного. Це вражає на тлі жорстко розшарованого римського суспільства I століття, де люди різних станів зазвичай не мали близького спілкування[8]. Проте у Христі узи братер-

[5] D. A. Carson, *Love in Hard Places* (Wheaton, IL: Crossway, 2002), 61.

[6] Уэлч, *Рука об руку*, 8.

[7] Серед публікацій присвяченій тематиці повелінь «один одного» у Новому Завіті варто виділити класичну працю Джин А. Гец, *Назидайте друг друга*, 2-е издание (М.: Духовное возрождение, 1997), а також більш сучасне дослідження David A. de Silva, *One Another: The New Testament Prescription for Transformation* (Franklin, TN: Seedbed, 2021).

[8] Важливість цих контр-культурних настанов апостола на тлі соціальних звичаїв греко-римського суспільства добре підкреслює Ben Wither-

ської любові долають будь-які культурні та соціальні бар'єри[9]. Така любов виявляється у практичних діях.

Один із виявів любові – гостинність: «Будьте гостинні один до одного без нарікання» (1 Петр. 4:9). Привітне прийняття ближнього, відкритість домівок і сердець – важлива складова братньої любові в громаді[10]. Інший аспект – служіння: «Служіть один одному, кожен тим даром, який отримав» (1 Пет. 4:10). Любов спонукає нас використовувати Богом дані дари та ресурси, щоб допомагати і благословляти одне одного. Насамкінець, любов означає і готовність приймати свого брата чи сестру таким, яким він є. Павло закликає: «Тож приймайте одне одного так само, як Христос прийняв вас до слави Божої» (Рим. 15:7). Христова любов прийняла нас із усіма нашими недоліками, щоб ми прославили Бога; так само і ми маємо великодушно приймати одне одного в Церкві, не зважаючи на особисті відмінності чи вподобання. Така жертовна та приймаюча любов будує атмосферу довіри й підтримки.

Любов є основою, на якій тримаються всі інші заповіді «один одному». Якщо між нами панує щира братерська любов, тоді і смиренне служіння, і єдність, і прощення, і взаємне наставлення здійснюватимуться природно. «Насамперед майте щиру любов одне до одного, адже любов покриває безліч гріхів» (1 Пет. 4:8) – цей заклик підсумовує першорядність любові в церковних стосунках.

Смирення

Для здорових стосунків у громаді необхідне смирення – готовність піднести інших вище себе і відкласти горді амбіції. У світі античності смирення не вважалося чеснотою, проте Христос Своїм прикладом показав його справжню велич (Ів. 13:14–15; Флп. 2:5–8)[11]. Апостоли невпинно закликають віруючих упокорятися один перед

ington III and Darlene Hyatt, *Paul's Letter to the Romans: A Socio-Rhetorical Commentary* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2004), 293.

9 N. T. Wright, "The Letter of the Romans," in *New Interpreter's Bible*, ed. Leander E. Keck, vol. 10 (Nashville, TN: Abingdon Press, 1994–2004), 711.

10 Більше про гостинність у Новому Завіті див. C. D. Pohl, "Hospitality," in *New Dictionary of Biblical Theology*, ed. T. Desmond Alexander and Brian S. Rosner (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2000), 562.

11 Згідно з найавторитетнішим словником грецької мови Нового Заповіту слово, яке зазвичай перекладається як лагідність, говорить про «здатність не надто захоплюватися власною важливістю» (William Arndt et al., *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* [Chicago: University of Chicago Press, 2000], 861).

одним. «Пошаною один одного випереджайте»[12] (Рим. 12:10*б*, CUV) – продовжує Павло після заклику до братньої любові. Він вимагає від нас випереджати інших у виявленні пошани, тобто активно визнавати цінність брата чи сестри. Таке альтруїстичне наставлення є справжнім протиотрутою проти егоїзму і марнославства. Як відзначає Візерінгтон, «подібне ставлення, спрямоване не на себе, а на інших, є протиотрутою проти егоцентризму… Павло говорить про взаємну честь одне одному, що не зважає на ієрархічний порядок чи соціальний статус»[13].

Смиренне серце виявляється і в готовності підкорятися та служити. Апостол Петро пише: «всі одягніться в покору одне перед одним» (1 Пет. 5:5). Образ «зодягнутися» натякає на фартух слуги – перед тим як послужити іншим[14], ми маємо «одягнути» покору, яка є необхідним підготовчим кроком для побожних стосунків у церкві.

Смирення – це таке наставлення серця, що ставить інших на перше місце, вважаючи бажання, потреби й погляди ближніх достойнішими уваги, ніж власні. Воно діє немов олива, яка дозволяє стосункам у церкві рухатися плавно та з любов'ю. Гордість же, навпаки, паралізує братерське спілкування: «Бог противиться гордим, а смиренним виявляє милість» (1 Пет. 5:6; пор. Прип. 3:34; Як. 4:6).

Біблія не вчить сліпої покори будь-кому, але спонукає кожного підкорятися належній Божій установі та порядку (Еф. 5:21)[15]. У церкві це

[12] Павло використовує рідкісне дієслово προηγούομαι, яке Турконяк переклав як «випереджайте», яке в Новому Завіті вживається лише один раз у цьому вірші. Через це тлумачі по-різному пояснюють його значення. Деякі вважають, що ми повинні перевершувати або випереджати інших у шанобливості (Moo, *Romans*, 777; Schreiner, *Romans*, 646). Інші ж вважають, що Павло хоче, щоб ми віддавали перевагу іншим з повагою (наприклад, Cranfield, *Romans*, 2:632; звідси переклад НПУ «Шануйте один одного більше за себе»). Незважаючи на те, що ці ідеї не обов'язково взаємовиключні, лексичний аналіз все ж підтримує перший погляд.

[13] Witherington, *Paul's Letter to the Romans*, 310.

[14] Karen H. Jobes, *1 Peter*, Baker Exegetical Commentary on the New Testament (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2005), 309.

[15] Текст з Еф. 5:21 є непростим для тлумачення. Багато коментаторів вважають, що Павло викладає тут загальний принцип взаємного підпорядкування, який повинен характеризувати християнську громаду (Наприклад, див. Arnold, *Ephesians*, 356–57; Barth, *Ephesians*, 2:608–10; Best, *Ephesians*, 516; Bruce, *Colossians, Philemon*, *Ephesians,* 382; Lincoln, *Ephesians*, 365–66; Thielman, *Ephesians*, 373–74). Головними аргументами на користь цієї точки зору є медіальний стан дієприслівника і наявність взаємного займенника. Втім, здається, в даному уривку мова йде про щось інше. Послух пов'язаний з ідеями порядку і влади. Якщо ми повинні наслідувати приклад Христа, Він ніколи не підкорявся тому, що не мало над Ним влади. Якщо Дмитро повсюдно і беззаперечно підко-

проявляється в шанобливому ставленні до наставників (Євр. 13:17) і загалом у небажанні наполягати на своєму. Коли ми маємо Христове смирення, нам неважко «служити один одному любов'ю» (Гал. 5:13). Сам Господь сказав, що той, хто хоче бути першим, нехай стане слугою для всіх (Мк. 9:35).

Отже, смиренне служіння і взаємна пошана – необхідні складові наших стосунків. Якщо ж у наших серцях панує гординя, ми не зможемо по-справжньому любити і будувати одне одного у вірі.

Єдність

Християнська єдність – ще один визначний знак церковної спільноти Ісуса Христа. Ісус молився за єдність Своїх учнів: «Щоб усі були одне… щоб світ повірив» (Ів. 17:21). Єдність між віруючими людьми, які різняться за віком, статтю, соціальним становищем чи національністю, – воістину диво Боже. У світі, розділеному на групи і класи, тільки Божа благодать може поєднати «природжених ворогів» у люблячу родину. Ця єдність не є суто інституційною чи зовнішньою – вона походить від нашої спільної вірності Христу і діяння Святого Духа в серцях[16].

Втім, таку єдність легко зруйнувати, якщо піддатися гріховним імпульсам заздрості, суперництва чи упередження. Павло застерігає: «Не будьмо зарозумілими, дратуючи одне одного та заздрячи одне одному» (Гал. 5:26). Гордовите бажання перевершити інших

ряється Олегу, то Олег не підкоряється, а керує. Тому краще розуміти думку Павла як «нехай буде між вами підкорення (тобто нехай кожен з вас підкоряється тому, кому він повинен бути підкорений)» (Stephen B. Clark, *Man and Woman in Christ* [Edinburgh: T & T Clark, 1980], 76 n. 4). Таким чином, відповідно до встановленого порядку і існуючих повноважень, у відповідних випадках Дмитро підкоряється Олегу, і навпаки. Якщо порядок не буде дотримуватися, а повноваження будуть ігноруватися – це призведе до безладу і розчарування. Іншими словами, мова йде про те, що людина готова підкорятися тим, хто має владу, будь то в домі, церкві або в суспільстві (Hoehner, *Ephesians*, 732–34; див. також O'Brien, *Ephesians*, 400–404) Таке тлумачення найкраще вписується в подальший контекст, де Павло перераховує послух дружин чоловікам, рабів господарям і дітей батькам.

[16] Про автентичну єдність дуже гарно висловився Джоел Бікі: «Справжня єдність Церкви не досягається за допомогою виключного конфесіоналізму або екуменізму, який охоплює всіх, навіть тих, хто заперечує апостольське вчення. Справжня єдність ґрунтується на дії Духа, який єднає Церкву і очищає її як наречену Христа. Дух живе в віруючих і наділяє їх дарами для життя в єдності. Ця єдність є сильним і привабливим свідченням Євангелія Христа» (Joel R. Beeke, "The Church's Unity," *Reformation & Revival* 8, no. 3, [Summer 1999]: 71).

і дух змагання несумісні з євангельською спільністю[17]. Замість цього апостол закликає: «Тримайтеся між собою однієї думки» (Рим. 12:16, CUV), тобто прагніть до згоди та одностайності у вашій громаді[18]. Це не означає, що в усіх питаннях думки будуть тотожні, але передбачає спільне спрямування до вищої мети в Христі та уміння ставити благо спільноти вище за свої уподобання.

Одним із ключів до єдності є взаємне прийняття і терпимість до відмінностей. У римській церкві I століття виникало напруження між віруючими з юдейського та язичницького середовища через розбіжності в питаннях їжі та свят (Рим. 14:2–6). Павло розв'язує цю проблему, закликаючи сильніших вірою не зневажати слабших і всім керуватися любов'ю: «Отже, дбаймо про те, що веде до миру та взаємного збудування» (Рим. 14:19). Зрештою він підсумовує: «Тож приймайте одне одного так само, як Христос прийняв вас» (Рим. 15:7). Християнська єдність стає реальною, коли кожен готовий поступитися другорядними вподобаннями задля миру і збудування ближнього. Ворожнечу неможливо здолати, якщо лише одна сторона руйнує перегородки; натомість, коли обидві сторони присвячують себе Христовій любові, бар'єри зникають. Практично єдність виявляється у відсутності поділів і пліток, а також у щирій турботі один про одного. «Щоб у тілі не було розділення, але щоб *усі* частини однаково піклувалися одна про одну» (1 Кор. 12:25). Апостол порівнює церкву з тілом, де кожен орган потрібний і цінний; тому всі члени мають «однаково» піклуватися один про одного. Коли один член страждає, з ним страждає все тіло (1 Кор. 12:26). Так само і радість однієї частини розділяють усі. Таким чином, у християнській громаді немає чужого болю чи суто особистих справ – усе стає спільним у любові Христовій[19]. Практикуючи цю єдність, ми прославляємо Бога єдиними устами (Рим. 15:6) і свідчимо світові про силу Євангелія.

---

[17] Грецьке дієслово *προκαλέω*, перекладене в НПУ як «дратувати» вживається в Новому Завіті тільки один раз. Воно означає «викликати» когось на змагання, спортивне або військове (Bruce, *Galatians*, 257). Як зазначає Стотт: «Воно передбачає, що ми настільки впевнені у власній перевазі, що хочемо її продемонструвати. Таким чином, ми підбурюємо людей посперечатися з нами про це, щоб дати собі можливість довести цю перевагу» (Стотт, *Галатам*, 155).

[18] Якщо придивитися до мови оригіналу, то мова йде скоріше про те, щоб віруючі не просто мали ті ж думки між собою, але щоб ми думали однаково один про одного. На це вказує наявність тут прийменника *εἰς*, який не використовується в подібних закликах Павла (див. Рим. 15:5; 2 Кор. 13:11; Флп. 2:2; 4:2).

[19] Lionel Thornton, *The Common Life in the Body of Christ* (London: Dacre, 1950), 36, процитовано по Thiselton, *1 Corinthians*, 1012.

Варто згадати, що навіть звичайні речі, як-от привітання, можуть або укріплювати, або підривати єдність. Апостол Петро закликає: «Вітайте одне одного поцілунком любові» (1 Петр. 5:14), а Павло чотири рази повторює повеління вітатися «святим поцілунком» (Рим. 16:16; 1 Кор. 16:20; 2 Кор. 13:12; 1 Сол. 5:26). У культурі Нового Завіту поцілунок був поширеним знаком вітання, але додавання слова «святий» надає йому особливого значення серед християн[20]. Щире, сердечне привітання символізувало любов і єдність віруючих, їхню належність одне одному у Христі[21]. Холодна ж або формальна зустріч часто вказувала на відсутність справжньої спільності. Тож для збереження єдності навіть у таких дрібницях потрібні любов та великодушність. Наша готовність щиро приймати і вітати братів і сестер – індикатор міцності наших взаємин у громаді[22].

Прощення та відновлення

Навіть у найкращій християнській спільноті трапляються гріхи, образи та непорозуміння. Тому біблійні «один одному» включають повеління, покликані зцілювати і відновлювати зруйновані стосунки. Господь знає, що ми недосконалі, тому дав механізм примирення через взаємне визнання провини, прощення і виправлення. Як слушно зазначає пастор Джон Мак-Артур, для нашої гріховної природи немає нічого більш неприродного, ніж прощати; і водночас ніщо так не відображає благодаті Божої, як прощення[23]. Тім Лейн і Пол Тріпп додають, що прощення – це одна з найгірше практикованих християнами чеснот[24]. Проте Писання наполегливо навчає нас прощати. «Будьте ж одне до одного доброзичливими, м'якосердними, прощаючи одне одного так, як і Бог простив вам у Христі» (Еф. 4:32) – ось високий стандарт, до якого ми повинні прагнути. Бог виявив до нас милість:

[20] Jeffrey A. D. Weima, *Paul the Ancient Letter Writer*, 187.

[21] Stephen Benko, *Pagan Rome and the Early Christians* (Bloomington: Illinois University, 1984), 80.

[22] Слід зазначити, що більше уваги варто приділяти не формі, а змісту. У різних (суб-)культурах любов і повага можуть знаходити різне вираження у вітанні один одного. Головним є те, що правильне ставлення серця повинно породжувати правильний зовнішній вчинок. Яка б форма привітання не здавалася нам прийнятною в тій чи іншій ситуації, воно повинно виражати любов, близькість і духовні узи, що відповідають нашому положенню у Христі.

[23] Джон Мак-Артур, *Свобода та сила прощення* (Київ: Біблійна семінарія благодаті, 2023), 16.

[24] Тим Лейн и Пол Трипп, *Отношения с ближними: непросто, но не напрасно* (Одесса: Тюльпан, 2019), 132.

Він простив величезний борг наших гріхів, прийняв нас як люблячий батько блудного сина (Лк. 15:20). Це і є взірець для нас у ставленні до винуватців.

Біблійне прощення – це не просто вибачення або «замовчування» провини, а свідоме рішення відпустити борг і не тримати зла на ближнього. Прощаючи, людина ніби каже: «Я більше не буду пригадувати тобі провину, не буду носити образу в серці, не вимагатиму компенсації і не шукатиму помсти». Таке великодушне прощення звільняє і кривдника, і того, хто прощає, відкриваючи шлях до примирення та відновлення довіри. Звісно, повне примирення можливе, коли винний усвідомлює свою провину і щиро кається (Лк. 17:3). Але наше серце завжди повинне бути готовим пробачити. «Як постійно повторюється у вченні Ісуса, свободна благодать прощаючої любові Отця є взірцем для Його дітей у їх прощенні одне одного» (пор. Мт. 6:12, 14–15; 18:23–35; Мр. 11:25; Лк. 7:41–47)[25]. Тому в Ефесянам 4:32 ми бачимо заклик прощати одне одного, «як і Він нас простив у Христі». Господь проявив ініціативу, знизився до нашого жалюгідного стану, звільнив нас від боргу й кари за гріх, радо зустрів і прийняв нас у Свою сім'ю, як добрий батько прийняв блудного сина (Лк. 15:20). Отже, коли Писання закликає нас до духу прощення, наголос завжди ставиться на довготерпінні, доброзичливості, милосерді, доброті й благодаті.

Окрім прощення образ, Новий Завіт закликає підтримувати один одного в інших немочах і падіннях, щоби відновити ближнього. «Носіть тягарі одне одного і так виконаєте Закон Христа» (Гал. 6:2). Йдеться про те, щоби допомагати брату чи сестрі нести «тяжкий тягар»[26] – будь то страждання, випробування чи наслідки гріха, які людині важко подолати самотужки[27]. Контекст цього вірша говорить про ситуацію, коли хтось упав у гріх (Гал. 6:1).

Павло радить духовно зрілим людям лагідно і смиренно виправити такого, беручи до уваги власну вразливість. Метою має бути не покарання, а повернення тих, хто оступився на правильний шлях. Таким милосердним носінням тягарів ближніх ми виконуємо «закон Христа» – тобто закон любові, який заповів нам Господь[28]. Без сумніву, коли

[25] Bruce, *Colossians, Philemon, Ephesians*, 364–365.

[26] BDAG, 167.

[27] David A. deSilva, *The Letter to the Galatians*, 482-483.

[28] Річард Хейс стосовно фрази «закон Христа» зауважує «життя Христа повинно формувати християнську поведінку і наші стосунки один з одним» (Richard B. Hays, "Christology and Ethics in Galatians: The Law of Christ," *The Catholic Biblical Quarterly* 49, no. 2 [1987]: 280).

у церкві панує атмосфера співчуття і взаємної підтримки, віра і надія кожного укріплюються набагато більше, ніж у ізоляції.

Ще один елемент відновлення стосунків – відкрите визнання провин. «Отже, визнавайте гріхи один одному й моліться один за одного, щоб ви були зцілені» (Як. 5:16). Смиренна сповідь перед скривдженим чи перед громадою (коли йдеться про публічний гріх) відкриває двері для прощення і зцілення. Такий крок вимагає мужності та довіри, але він необхідний для очищення атмосфери в громаді і усунення кореня гіркоти.

Цей вірш змушує задуматися над важливими питаннями. Як ми застосовуємо цю заповідь сповідання один одному? Чи є це загальною вимогою? Які гріхи повинні бути сповідані? Як таке сповідання повинно здійснюватися в церкві? Крім того, не менш важливо розібратися в тому, яке відношення наказ сповідувати гріхи один одному має до того, що написано до (ст. 14-15) і після (друга половина цього вірша)[29]. Один із способів вирішити ці питання, не вдаючись у всі тонкощі тлумачення, полягає в тому, щоб сприймати вимогу Якова про взаємне сповідання як обов'язок кожного віруючого сповідати гріхи, вчинені проти іншого віруючого, перед постраждалою стороною і просити у неї прощення. Таким чином, це, свого роду, практичне застосування вчення Ісуса в Мф. 5:24 про те, що члени церкви зобов'язані примирятися один з одним[30].

Якщо ми навчимося обговорювати виниклі проблеми, визнавати свої помилки і разом молитися про Божу допомогу, то конфлікти не

---

[29] Пояснити зв'язок ст. 16 зі ст. 14-15 не просто. МакНайт зазначає: «Можлива хвороба цієї людини у формі гріха змушує Якова перейти до супутньої теми: необхідності для всіх сповідувати свої гріхи, імовірно для того, щоб уникнути того, що сталося з хворою людиною. Таким чином, Яків переходить від конкретного випадку до більш загальної ситуації» (McKnight, *James*, 445). Решта 16-го вірша пов'язує сповідання з молитвою про зцілення. Цей непростий для розуміння уривок, як правило, пояснюють одним із двох способів: (1) Яків говорить про зцілення і здоров'я в широкому або духовному сенсі (Blomberg, *James*, 245; Johnson, *James*, 335); (2) Яків говорить про зцілення і здоров'я в фізичному сенсі (Davids, *James*, 195; Moo, *James*, 246). Швидше за все, перевагу варто віддати другому варіанту. Якщо це так, то заклик Якова до громади сповідувати свої гріхи один перед одним має особливе відношення до тих гріхів, які можуть перешкоджати фізичному зціленню. «Цю заповідь слід розуміти як заклик про загальну необхідність для громади регулярно брати участь (про це говорить теперішній час наказових дієслів) у взаємній сповіді та молитві як способі лікування хвороб, які можуть виникнути» (Moo, *James*, 246).

[30] McCartney, *James*, 257.

затягуватимуться, а стосунки – руйнуватимуться. Бог обіцяв: «Якщо ж ми визнаємо наші гріхи, то Він простить їх та очистить нас від усякої неправедності» (1 Ів. 1:9). Це стосується і особисто, і у взаєминах: коли обоє – кривдник і скривджений – стають у світлі Божої правди, тоді через покаяння і прощення приходить примирення. Саме таким шляхом спільної боротьби з гріхом і тягарями досягається глибинне відновлення церковної спільності.

Взаємне збудування

Окрім виправлення помилок, Писання багато говорить про активне, позитивне будування один одного у вірі. Церква покликана бути місцем, де «усе буде на збудування» (пор. 1 Кор. 14:26; Еф. 4:16). Апостол Павло хвалив солунян за те, що вони підбадьорюють і збудовують один одного, і заохочував не зменшувати запалу в цьому (1 Сол. 5:11). «Тому підбадьорюйте та збудовуйте одне одного, як ви й робите» (1 Сол. 5:11) – цей вірш показує дві сторони взаємного зміцнення. *Підбадьорювати* – значить надихати, утішати, уливати нову надію, особливо у важкі часи[31]. *Збудовувати* – значить робити міцнішим духовний стан ближнього, додавати йому знань, мудрості та стійкості у вірі. У здоровій церкві віруючі активно дбають про духовне зростання одне одного, ділячись настановами, підтримуючи й навчаючи один одного у Слові Божому.

Біблійне підбадьорення – це не зробити комплімент про нову зачіску або похвалити за смачний борщ. Підбадьорення покликане спрямувати серце до Господа, допомогти людині побачити, як Бог може використати її; воно вказує на Божі обіцянки, які запевняють нас у тому, що все, з чим ми стикаємося, знаходиться під Його контролем.

Отже, йдеться про братнє напоумлення та повчання – коли ми любляче вказуємо ближньому на хибний крок або ділимося біблійною

[31] BDAG, 764-65. Не в кожному окремому випадку очевидно, якому відтінку біблійний автор віддає перевагу. Іноді відокремити одне значення від іншого важко тому, що вони або тісно пов'язані між собою, або випливають одне з іншого, проте контекст і паралельні твердження, як правило, допомагають розібратися, що саме мається на увазі (J. Thomas, «παρακαλέω», в *Exegetical Dictionary of the New Testament*, ed. Horst Robert Balz і Gerhard Schneider [Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1992], 3:24-27.). У 1 Солунян Павло вже кілька разів використовував це слово (наприклад, у 2:11 стосовно себе, у 3:2 стосовно Тимофія, 4:18 стосовно церкви). У 5:11 паралельним твердженням є «збудовуйте» (грец. οἰκοδομέω), що вказує на те, що мова йде саме про підбадьорення (пор. з 4:18, де, швидше за все, підкреслюється ідея втіхи).

порадою, щоб допомогти йому ухвалити правильне рішення. Таке «збудування» повинно відбуватися з лагідністю і повагою, без духу осуду. Якщо в церкві панує любов, то й докір сприймається як турбота про душу, а не як напад. «Докори друга є ознакою вірності» (Прит. 27:6, CUV) – тобто щирий докір – кращі, ніж прихований підлесливий поцілунок ворога. Тому мусимо бути готові як підбадьорити засмученого, так і розважливо застерегти того, хто помиляється.

Взаємне збудування відбувається не лише через настанови та слова, але й через добрий приклад. «Пильнуймо й спонукаймо одне одного до любові та добрих справ» (Євр. 10:24). Автор Послання до євреїв закликає пильно думати про інших, щоби спонукати їх до більшої любові в діях[32]. Коли християни виявляють увагу до потреб один одного і самі ревно роблять добро, це надихає і мотивує інших чинити так само. Добрі діла заразливі: побачивши чиюсь жертовність чи віру, хочеться наслідувати. У атмосфері взаємної уваги і заохочення кожен член зростає, а разом із ним міцніє і все тіло церкви. Недаремно віра, що діє любов'ю, є і метою, і результатом такого спільного життя (Гал. 5:6).

Важливо розуміти, що Господь доручив служіння збудування всім членам церкви, а не лише пасторам. Кожен, хто пізнав благодать Божу, має чим підкріпити ближнього – досвідом, порадою, молитвою, розділеною радістю чи співчуттям. Павло називає церкву тілом, що «будується в любові» через діяльну співучасть кожного члена (Еф. 4:16). Тому наша відповідальність – не замикатися у приватній вірі, а вкладати в життя ближніх. Якщо кожен запитає себе: «*Як я можу сьогодні підбадьорити або зміцнити бодай одну людину в Христі?*» – і зробить це, громада буде зростати духовно та міцніти в єдності.

Висновки

Розглянуті заповіді «один одному» окреслюють, якими мають бути наші стосунки у церковній спільноті. Віруючі покликані любити, як Христос; упокорятися та служити одне одному; берегти єдність Духа в союзі миру; прощати і підтримувати, відновлюючи впалих; і невтомно будувати одне одного на Божій основі. Це висока планка, якої ми не в змозі досягти власними силами – але ми не самі. Сам Господь діє в нас

[32] У грецькій мові в. 19-25 являють собою одне довге речення, осередок якого припадає на три заклики: (1) наближаймося до Бога – в. 22; (2) непохитно тримаймося надії, яку сповідуємо – в. 23; (3) Пильнуймо й спонукаймо одне одного до любові та добрих справ – в. 24. Ці три заклики відповідають трьом великим християнським чеснотам – вірі, надії і любові (Attridge, *Hebrews*, 283).

Своїм Святим Духом, щоб така спільність стала можливою. Писання пов'язує наповнення Духом Святим із взаємним служінням і покорою (Еф. 5:18–21). Отже, життя «один для одного» – це не просто добра порада, а наслідок справжнього духовного пробудження в громаді.

Для пастирів ці істини мають практичні наслідки. Потрібно свідомо плекати культуру взаємного піклування і служіння у церкві. Проповідування про любов і єдність повинно супроводжуватися створенням можливостей для тісного спілкування, спільного служіння, невимушеного обговорення проблем та спільної молитви. Наставництво і душпастирська опіка не можуть бути лише справою служителів – кожен зрілий християнин має стати наставником і опікуном для молодших у вірі. Заохочуючи членів церкви виконувати біблійні настанови «один одному», пастор сприяє зростанню зрілої, згуртованої та люблячої громади.

Кожен із нас особисто покликаний застосувати ці принципи.

- Чи проявляю я братерську любов і прийняття до різних людей у церкві?
- Чи готовий я відкласти свою гордість і послужити в найменш престижній справі?
- Чи роблю крок назустріч тому, з ким у мене конфлікт, щоб примиритися?
- Чи маю звичку підбадьорити або зміцнити словом віри інших? Якщо ні, то що мене стримує?
- Часто перепоною є егоїзм або страх. Але Христова любов спонукає нас виходити зі зони комфорту.

Як написав І. Говард Маршалл: «Люди, які відрізують себе від спілкування з іншими християнами, не можуть мати спілкування з Богом»[33]. Ці тверезі слова нагадують, що якість наших стосунків з братами і сестрами нерозривно пов'язана з нашими стосунками з Господом.

На завершення, пам'ятаймо: Церква – це не просто місце богослужінь, а жива сім'я Божих дітей. Ми – члени одного Тіла, тому належимо один одному (Рим. 12:5). Виконуючи новозавітні настанови «один одному», ми будуємо церкву, яка приносить радість Богові і благословення людям. Нехай же «Господь примножить вашу любов один до одного» (1 Сол. 3:12), щоб спільнота віруючих дедалі більше відображала характер Христа у взаємній любові, святості та єдності.

[33] I. Howard Marshall, *The Epistles of John*, The New International Commentary on the New Testament (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1978), 109.

Бібліографія

Arndt, William, Frederick W. Danker, Walter Bauer, and F. Wilbur Gingrich. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. Chicago: University of Chicago Press, 2000.

Beeke, Joel R. "The Church's Unity." *Reformation & Revival* 8, no. 3 (Summer 1999): 66-73.

Benko, Stephen. *Pagan Rome and the Early Christians*. Bloomington: Illinois University Press, 1984.

Carson, D. A. *Love in Hard Places*. Wheaton, IL: Crossway, 2002.

Clark, Stephen B. *Man and Woman in Christ*. Edinburgh: T&T Clark, 1980.

deSilva, David A. *One Another: The New Testament Prescription for Transformation*. Franklin, TN: Seedbed, 2021.

______. *The Letter to the Galatians*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2018.

Hanson, Paul D., and Robert W. Wall. "Community." In *The Anchor Yale Bible Dictionary,* edited by David Noel Freedman, 1:1099–1110. New York: Doubleday, 1992.

Hays, Richard B. "Christology and Ethics in Galatians: The Law of Christ." *The Catholic Biblical Quarterly* 49, no. 2 (1987): 268–290.

Jobes, Karen H. *1 Peter*. Baker Exegetical Commentary on the New Testament. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2005.

Marshall, I. Howard. *The Epistles of John*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1978.

McCartney, Dan G. *James*. Baker Exegetical Commentary on the New Testament. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2009.

McKnight, Scot. *The Letter of James*. New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2011.

Pohl, C. D. "Hospitality." In *New Dictionary of Biblical Theology,* edited by T. Desmond Alexander and Brian S. Rosner, 561–563. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2000.

Silva, Moisés, ed. *New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2014.

Thornton, Lionel. *The Common Life in the Body of Christ*. London: Dacre, 1950.

Weima, Jeffrey A. D. *Paul the Ancient Letter Writer*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2016.

Witherington III, Ben, and Darlene Hyatt. *Paul's Letter to the Romans: A Socio-Rhetorical Commentary*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2004.

Wright, N. T. "The Letter of the Romans." In *New Interpreter's Bible,* edited by Leander E. Keck, vol. 10, 395–770. Nashville, TN: Abingdon Press, 2002.

Бриджес, Джерри. *Настоящая община*. Киев: Нард, 2016.

Гец, Джин А. *Назидайте друг друга*. 2-е изд. М.: Духовное возрождение, 1997.

Лейн, Тим и Пол Трипп. *Отношения с ближними: непросто, но не напрасно*. Одесса: Тюльпан, 2019.

Стотт, Джон Р. У. *Послание к Галатам*. СПб.: Мирт, 1997.

Строк, Александр. *Любовь – основа служения*. Санкт-Петербург: Дело служения, 2011.

Уэлч, Эд. *Рука об руку*. Киев: Coram Deo, 2021.